

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

1923-рэ ильэсүү
гээтхалэм
къыщегъэжьагаа кыыдэкүү

Адыгэ Голос адыга

макъ

№ 187 (21441)

2017-рэ ильэс

БЭРЭСКЭЖЬЙ
ЧЬЭПЫОГҮҮМ и 18

Къыхэтутыгъэхэр ыкчи
нэмүүк къэбэрхэр
тисайт ижүүлөцтүүх
WWW.ADYGOVOICE.RU

Адыгэ Республикаам и Правительствэ игъээст

АР-м
и Лышъхэ
Адыгэ автоном
хэкур
зызэхашагъэр
ильэси 100
зэрхъурэм
ихэгъэунэфыкын
фэгъэхъыгъэ
предложениеу
къыхыгъэм
Владимир
Путиним
къыдыригъэштагъ

Урысыем и Президентэу Владимир Путинир къэхтагъ Ука-
зэу «Адыгэ Республикаэр зызэхашагъэр
ильэси 100 зэрхъурэм
ихэгъэунэфыкын
ехыллагъ» зыфи-
Юрэм.

Адыгейим и Лышъхэу Къумпыл Мурат къэралыгъом ипа-
щэ хэппээнэу а предложени-
ер къахильхъагъ. 2022-рэ ильэ-
сүм Адыгэ автоном хэкур, джы
Адыгэ Республикаэр, зызэхаш-
агъэр ильэси 100 мэхъу.

Юбилеим епхыгъэ Ioftkh-
бзэхэр зэхажэнхэм пae фе-
деральнэ бюджетым къыхагъэ-
кыныш субсидиехэр республи-
кэм къыллагъэхъаштых. Ахъ-
щээр зыфэдизицтыхмкэ мы
лъэхъаным зэхэгүүлэхжых.
Мылькур зыпэулагъэхъаштэр зэ-
нэкъохуухэр ыкчи фестиваль-
хэр, творческе коллективхэм
якъэгъэльгъонхэр зэхэцгээнх-
хэр, джас фэдэу цыфхэр жу-
гъэу зыхэлжэхъаштхэ культурна
Ioftkhабзэхэр, просветитель
Ioftkhэныр ары.

Субсидиехэм янахыбэр куль-
турэм иучрежденихэм ягъэ-
цэлжэхъынэр язэтгээпсихъанэр
пэуягъэхъашт. Ахэр: музей-
хэр, культурэм иунэхэр, къэгъэ-
лэгъопэ залхэр, искуствэм
епхыгъэ еджаплэхэр ыкчи нэ-
мыкхэр. Аш нэфшэхъафэу
Адыгейим Урысыем зыхэхъагъэр
ильэс 400 зыщихъурэм еху-
лэу агъэпсигъэ монументэу
«Зэкъошныгъ» зыфыорэр гээ-
кэлжэхъигъэнэм, культурэ къэ-
ним къыхиубитэрэ псэуальэх-
хэр нах зэтгээпсихъэгъэнхэм
ыкчи нэмүүкхэм агуягъэхъашт.

Адыгэ Республикаам
и Лышъхээ
ипресс-къулыкъу

Министракъэр иIэнатэ Iухъагъ

УФ-м и Президент ышыгъэ унашьом диштэу поли-
цием игенерал-майорэу Владимир Алай Адыгэ Рес-
публикаам хэгъэгу клоцI Ioftkhэмкэ иминистрэу агъэ-
нэфагъ. УФ-м хэгъэгу клоцI Ioftkhэмкэ иминистрэ игуадзэу Аркадий Гостевым
ар нэIуасэ фишыгъ Адыгэ Республикаам и Лышъхэу Къумпыл Мурат.

Мыш фэгъэхъыгъэ зэлуклэ-
гүүм правопорядкэм, хэбзэу-
хумэн альэнкъомкэ Ioftkh-
эм язытет ыкчи мы къулы-
къум ыпашхъээ пшээрлыгъэ
шытхэм аштыгүүлэхъагъэх.

Владимир Алай Iэнатэ зэ-
рэхъягъэм фэгъэхъыгъэ мэ-
фэк зэхахъээ тыгъуасэ Мыек-
куулэ шыкыагъ. Аш хэлэ-
жэхъагъэх Адыгэ Республикаам
и Лышъхэу Къумпыл Мурат,
федеральнэ инспектор шхъа-
Iуу Сергей Дрокинир, республи-
кэм ипрокурор шхъаIуу
Марк Большедворскэр, УФ-м
цынэгъончъэнимкэ ифеде-
ральнэ къулыкъу и Гъэйоры-
шлангэу Адыгейим щыIэм ипа-
щэ ишшэрийлхэр охътэ гъэ-
нэфагъэкэ зыгъэцкээрэ Владимир Чеботаревир, Урысы-
ем и Следственне Комитет
исследственне Гъэйорышлангэу
АР-м щыIэм ипащэу Александэр Глушенкэр, хэбзэхъу-

мэкю къулыкъухэм яллыклохэр,
нэмүүкхэри.

УФ-м хэгъэгу клоцI Ioftkh-
эмкэ иминистрэ игуадзэу Арка-
дий Гостевым пэублэ псальэ
къышыгъэ, министракъу агъэ-
нэфагъэм къыфэгүүшүагъ, игъэ-
хъягъэхэм ахигъахъозэ ыпэкэ
лыгъяотэнэу фэлгэуагъ. Аш
къызэрийлгээнимкэ, В. Алай
1981-рэ ильэсүм къыщегъэ-
жагъэу хэгъэгу клоцI Ioftkh-
эмкэ къулыкъухэм ахэт. Ильэс
20-м ехуурэ хэушхъафыкыгъэ
подразделенихэм къулыкъур
ашихыгъ, лъэгэпэ инхэм анэ-
сын ылъэкыгъ. Пшээрлыгъу
къыфагъэуцгъэхэр ыгъэц-
кэнхэу Темыр-Кавказ шхъа-
лыгъирэ пчагъэрэ агъэкыагъ,
къэралыгъо ыкчи ведомствен-
нэ тын лъаплэхэр къыфагъэ-
шьошагъэх. Ашшээрэ гъэсэн-
гыщ ил. Цыфыгъэшо зыхэл
къулыкъуш — джыре уахъ-
тэм аш мэхъанэшо ил. Вла-

димир Алай ильэс зэкэлэх-
клохэм опытэу IэкIэль ху-
гъэр, шлэнгыгъэу зэригъэгъоты-
гъэр, Ioftkhэгъухэм шхъэкл-
фа къызэрэфашырэр къызфи-
гъэфедээ Адыгейим Ioftkh эз-
рэшишэлтэм, мыш щыпсэурэ
цыфхэм яшынэгъончъагъэрэ
яфитынгъэхэмрэ къэхъумэ-
гъэнхэм, зипэш министрств-
вэм икъэгъэлгъонхэм ахиг-
хъяоным ынаэ зэрэтигъэ-
тэштэм ичхэхээ зэрэтельир фе-
деральнэ министрэм игуадээ
къыуагъ.

АР-м хэгъэгу клоцI Ioftkh-
эмкэ и Министрствэ тапэкэ
анахъэу ынаэ зытыригъэтэн
фэе лъэнкъохэм ашыщхэм
Аркадий Гостевир къашууцгъу.
Iэплигъу зищицкэгъэ цыфхэу
полицием зыкыфээзгъазэх-
рэм ягумэкыгъохэр зэхэфы-
гъэнхэр пшээрлыгъ шхъаIуу
зэрэштигъ къыхигъэшыгъ.
АР-м и Лышъхэу сид фэ-

дэрэ лъэнкъомкэ министрств-
вэм Iэплигъу къыфэхъурэм рэ-
зэнгыгъэ гущыгъэхэр аш пигъо-
хыгъэх. Джащ фэдэу полицием
икъулыкъушэхэм ялшэ-
рэхъягъэр шытху хэльэу зэра-
гъэцакъэрэм ыкчи къэгъэлтэ-
гъон дэгъухэр зэрэлтэм афэш
«тхъашуугъэпсэу» ариуагъ.
Пэшакъэр аш итэу джыри нахь
лъэгэлтэ инхэм нэсынху афэл-
лэуагъ.

АР-м и Лышъхэу гущыгъэхэр
зештэм, министракъу агъэн-
эфагъэм къыфэгүүшүагъ ыкчи
аш бэкэ зэрэшгүгъхэрээр
риуагъ.

— Опытышко, узфэгъэзэ-
гъэ лъэнкъомкэ шлэнгыгъэ
куухэр зэрэлэхэлтэм тыщы-
гъуаз. А пстэури уилэубыты-
плэу рэхъягъэр ыкчи об-
щественне цынэгъончъагъэр
къэхъумэгъэнхэм Ioftkh зэр-
эдэшэлтэм тицхээ тель.
Ильэс пчагъэ хууцуулэу республи-
кэм ихэбээхъумэкло ыкчи
гъэцакъэлкло къулыкъухэм тило
зэхэлтээ туздэлэлжээ. Аш
ишшэрийлгээ пшээрлыгъу, Ioftkh
къэуцуухэрээр посынкэу
зэшотхынхэ тэлъэки. Мыш
фэдээ зэлхынгъэ пытэ тиэнк-
мохэ Ioftkh ашагъ министр-
ствэм ишшэрийлхэрэ B. Смир-
новым, A. Сысоевым, A. Реч-
ицкээм, министрэм ишшэрийл-
хэр зыгъэцкэгъэ Брантэ
Мурадин. Тапэки аш фэдэ зэ-
гүрүүнгэ тазыфагу ильэу
Ioftkh зэдэшэнд тицхээ.
— къыуагъ Къумпыл Мурат.

Пшээрлыгъу къыфагъэуцгъу-
хэр ыгъэцкэнхэм, цыхъэу
къыфашыгъэхэр къыгъэшыгъу-
жынхэм зэрэпилыгъаштэр къы-
уагъ нэужум гущыгъэштээ
Владимир Алай.

Зэхахъэм икъэхъам АР-м
хэгъэгу клоцI Ioftkh-эмкэ и Мин-
истрствэ икъулыкъушэхэм
ащыщхэм къафагъэшшохъэгъэ
шытху ыкчи рэзэнгыгъэ тхыл-
хэр аратыжыгъэх.

ТХАРКЬОХЬО Адам.
Сурэхэр A. Гусевым ты-
рихыгъэх.

Къызэрагъэгугъэгъэ ахъщэр Адыгейм къылэкъагъэхъашт

Урысые Федерацаем и Къэралыгъо Думэ бюджетынкъэ ыкъи хэбзэхахъэмкъэ и Комитет 2018 — 2020-рэ ильэсхэмкъэ федеральнэ бюджетым ипроект ихэплъэн чъэпьюгъум и 16-м фежьагъ.

Аш къызэрэдилтыртэрэмкъэ, псыыгыплем ыкъи Мые��опэ районым ипсэупхэмрэ къалэу Мые��уапэрэ якъоллэшт псырыкъулэшт яшын мылькоу апэхухъашт къыхагъэкъышт.

Урысые Федерацаем и Къэралыгъо Думэ бюджетымкъэ ыкъи хэбзэхахъэмкъэ и Комитет хэтэу Владислав Резник къызэрэриуагъэмкъэ, 2017-рэ ильэсымкъэ федеральнэ бюджетым гъемафэм зэхъокыныгъэхэр фашыгъэ зэхъум, Къэралыгъо Думэм Урысые Федерации и Правительствэ шпъэриль фишыгъагъ «2018-рэ ильэсымкъэ ыкъи 2019-рэ, 2020-рэ ильэсхэм ялан чэзыукъэ федеральнэ бюджетым ехъыллагъ» зыфиорэ законым ипроект зэхагъэуцо зыхъукъе, псыыгыплем ишын иухынре Мые��опэ районым ипсэупхэмрэ къалэу Мые��уапэрэ арашэллэшт псырыкъулэшт игъэпсынрэ апэхухъашт мылькур къышыдалтытэнэу.

Нэүжум «нулевой» хэплъэнкъэ заджэхэрэм тегъэпсхъягъэу бюджетым фэгъэзэгъэ комитетырэ Адыгэ Республикаем ипашхэхэмрэ зэдьряягъэ зэдэгущыгъэхъум ялъэхъан федеральнэ правительствэ гурагъэлон алъэкъигъагъ аш фэдэ мылькур къыхагъэкъыгъеням мэхъанэу илэр.

Ильэсич бюджетым ипроектэу министрэхэм я Кабинет Къэралыгъо Думэм 1екъигъэхъагъэм игъусэгъэ тхыльзэу юфыгъоу къэуцуугъэр къызэхэзыфыгъэм диштэу 2018-рэ ильэсым псыыгыплем иухын сомэ миллион 996,5-рэ, 2019-м — сомэ миллиардрэ миллион 41,3-рэ пэуугъэхъанэу рахъухагъагъ.

2020-рэ ильэсым мылькоу аш пае къыхагъэкъыштим фэгъэхыгъэу къэплон хумэ, бюджетым ипроект игъусэ тхыльхэм къахэфэ пчагъагъу сомэ миллион 39-рэ. Ау пэшорыгъэш зээзгыныгъэхэм уакъыпкын

рыкъын хумэ, а пчагъагъер сомэ миллиардрдым ехъунэу шытыгъ. Бюджетымкъэ комитетын изэхэсигъо Правительствэ иллэхийхэм къыщаагъэштыгъэ 2020-рэ ильэсым сомэ миллиардрэ миллион 81-рэ, ыпэктэ зэрэрахъухъягъэштэу, къызэрэхагъэкъыштэу. Ау къэралыгъо программэу аш фэдиз мылькур къэтлүүштэгъэн феу къыдэзлыгъэрэ джыри зэрэрамыштагъэром къихкъеу финансэмкъэ министрствэйхэм яхдэхэж.

Къекъэу къэплон хумэ, Къэралыгъо Думэм пшээрэльзэу фишигъэгъэр правительствэ шыгъэцэлжэгъэгъ. Мэкъугъуммы ильэсымкъэ федеральнэ бюджетым зэхъокыныгъэу фашыгъэхъам ахаплъэхэ зэхъум а пшээрэльзэу правительствэ шыгъэгъагъ. Аш дакъоу къыгъэштыгъэхъагъэ мылькур икъоу къызэрэхагъэкъыштэу. Нэмыкъэу къэплон хумэ, Мые��опэ районым псыыгыплем ишын щуухыгъэнэм пае ильэсич палъэм къыкъоц! бюджетым сомэ миллиардищым ехъу аш пэуугъэхъанэу къыхагъэкъышт.

МЭКЪУ-МЭШЦЫР

Гъэтхасэхэр Iуахыжъых, бжыхасэхэр апхъых

Бжыхъэ мэфэ ошхэр къызфагъэфедээ, республикэм ичыгүлэхъэм чанэу юф ашлээ. Комбайнэхэм тигъэгъазэр, пынджыр, на-трыфыр Iуахыжъы. Аш дакъоу бжыхасэхэм яхъыни лъагъэ-къуат.

Адыгейм мэкъу-мэшцымкъэ и Министрствэ тигъэзщынцаагъэзьальзэмкъэ, республикэм щапхыгъэ тигъэгъээ гектар мин 48,2-м щыщэу чъэпьюгъум и 17-м ехъулэу гектар мин 39,3-рэ Iуахыжъыгъ. Гектар тельтитуу центнер 16,5-рэ къырахы, пстэумкы тонн мин 64,8-м ехъу аугъоижъыгъ.

Натрыф гектар мин 46-м щыщэу тигъуасэ ехъулэу Iуахыжъыгъэр гектар мин 36-рэ.

Аш гектар тельтитуу центнер 39,1-рэ къырахыжъыгъ, пстэумкы тонн мин 141,4-м ехъу къахыжъыгъ. Сое гектар мини 9-м щыщэу гектар мини 6-м ехъурэр аугъоижъыгъ. Гуртымкъэ сое гектарын центнер 14,3-рэ къытигъ.

Пынджыр игуоижъын ыкъэм фэкъо. Республикаем ипынджлэжхэм мы ильэсым гектар 5413-рэ апхыгъагъагъ. Аш щыщэу гектар 4219-рэ Iуахыжъыгъах. Гуртымкъэ зы пындж гектарын центнер 52,2-рэ къырахы, къэогъэн фае, гъэрэлкорэм ельтигъээмэ, ар центнери 10 фэдизкъэ зэрэн-

хыбэр. Пстэумкы тонн мин 22,2-м ехъу мы мафэхэм къахыжъыгъ.

Тэхүтэмыкъое районыр пштэмэ, пынджым иуухыжъын мыш щаухыгъ. Гектар 3320-у апхыгъагъэм центнер тельтитуу 49,2-рэ къытигъ. Красногвардейскэ районым къыщаагъэкъигъэ пындж гектар 1449-м щыщэу Iуахыжъыгъэр гектар 709-рэ, гектар тельтитуу центнер 69-рэ мыш къыщырахы. Шэуджэн районым щашэгъэ гектар 274-м щыщэу гектар 190-рэ аугъоижъыгъ. Гуртымкъэ пындж гектарын центнер 50 къеты. Тeuцжэй районым мы культурэм иуухыжъын джыри щыфежагъэхэп.

Гъэтхасэхэм Iуахыжъын дакъоу бжыхасэхэм яхъыни чыгүлэхъэм чанэу зэшүуахы. Бжыхъесэ гектар мин 95,2-м щыщэу гектар мин 50,9-рэ апхыгъагъах. Пэшорыгъэштэу зэрэгэнафэрэмкъэ, хъэм гектар мини 10-м ехъу рагъэубытшт. Аш щыщэу чылапхъэр гектар мини 8,6-м рагъэкъу. Коц гектар мин 84,5-м щыщэу гектар мин 36,8-рэ апхынэу зигъо ифагъэхэр.

ДЕЛЭКЪО Анет.

СОЦИАЛЬНЭ ЮФЫГЬОХЭР

Фестивалым рагъэблагъэх

Адыгэ Республикаем юфшэнэмкъэ ыкъи социаль нэхъоныгъэмкъэ и Министрствэ къэшакло зыфэхъуагъэ я Х-рэ республикэ фестивалэу «Шаг на встречу!» зыфиюу къэлэцыкъу сэкъатхэм афызэхашэрэр чъэпьюгъум и 20-м Къэралыгъо филармониум щыкъошт. Къэлэцыкъу хэм яхдожественнэ творчествэ, ялшагъэхэр аш къыщаагъэлъэгъошты.

Министрствэ импрес-кулькуу къызэритирэмкъэ, мурад шъхыалэу фестивалым илэр зипсаунгъэкъэ ялгэхъум акэмыхъэр къэлэцыкъу хэм яхдожественнэ творчествэвкъэ щылэныгъэм нахь щыщ шыгъэнхэр, аш хэгъэгъозэгъэнхэр ары.

Фестивалыр уцугуишэу зэтеутыгъ. Апэрэр (отборочнэр) мэкъугъум къыщаагъэхъаэу шышьхъэлм нэс ашыкъуа гээ республикэм икъалэхэм ыкъи ирайонхэм. Ахэм къащаахыгъэх сэнаушыгъэ зыхэл къэлэцыкъу хэр, зиешлэгъэ анах дэгъоу къэгъэлэгъоним хагъэлэхъэнхэ зыльэкъыштэхэр. Къэлэцыкъу хэм ильэс 7-м къыщыубластьэу 17-м нэс аныбжыр.

Ятлонэрэ уцугуор ары джы Къэралыгъо филармониум чъэпьюгъум и 20-м щыкъошт. Ар гала-концертэр прикладной искусствэвкъэ къэлэцыкъу хэм яхдожественнэ творчествэ икъэгъэлэгъонрэ зэрэзхэтэй.

(Тикорр.).

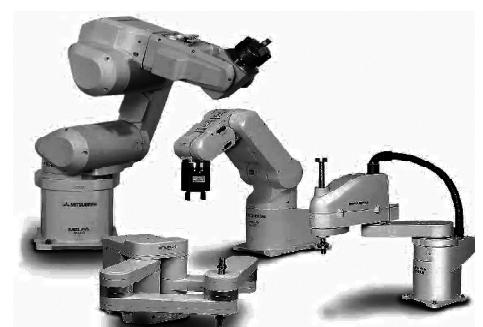
ХЭБЗЭГЬЭУЦУГЬАКІХЭР

Цыфымрэ роботырэ

Къэралыгъо Думэм цыфымрэ роботырэ азыфагу ильышт зэфыщытыкъэхэм афэгъэхыгъэ хэбзэххуягъэ къыгъэхъазырышт. Аш итхаматэу Вячеслав Володиним бэмышIу хэбзэхъуякъохэм я Совет изэхэсигъо ар къышыуагъ.

«Робот Iушхэр нахьыбэу къетыуугушысынхэр юфыгъо шъхыалэу зыфэдъэуцужыхъэрэм ашыщ. Компания инхэу мы юфыр лъызыгъэ-къуатхэрэр гъусэ тшыгъэхъа. Хэбзэхъуягъэр агъэхъазырыним ыкъи штэгъэнэм пае икъыб къэралыгъохэм аш фэдэх хабзэхэр зэрэгээпсэгъэхэм нэйуасэ зызерафашыщир В. Володиним ипсалье къышыхигъэшыгъ.

Урысыем и Президентэу Владимир Путиним аш ыпэктэ, йоныгъом иапэрэ мафэ зэуухыгъэ урокхэр Урысыем щыкъохэ зэхъум, цыфхэм янеушрэ мафэ зыфэдэштыр робот Iуш-

хэр къэугупшигъээнэм лъэшэу зэряпхыгъэштыр къылохъагъ. Аш ишошыкъэ искусстvenнэ интеллект къэугупшигъээнэмкъэ нахь псынкъеу лъыкъотэрэ къэралыгъор ары зэрэдунаеу аш итыштыр.

(Тикорр.).

Гъогушхор етъупщыгъэу агъэцэкэжъы

Автомобиль гъогоу Р-217 «Кавказ» зыфиорэм изы йахь мы уахътэм гъецэкэжынышхохэр щеклох. Нахь кыжкугурьоным фэш: ар Ермэхъаблэ къикэу Мыекуапэ къекурэ гъогур е Кужорскэ мешюку гъогу зэпырыкыпшем уикэу къуаджэу Мэфехъаблэкэ узэрыкорэр ары. Аш щыш километри 10-м ехъурэм зырагъэушомбгъущ. Джаш фэдэу гъецэкэжыным ипроект кыдыхельтиг гъогу зэпырыкыпшрэ зэхэкыпшитурэ ашынэу. Пстэумкы ахэм сомэ миллиарди 4 фэдиз апэуухъашт.

Мы гъогум федеральнэ мэхъанэ ил. «Федеральнэ автомобиль гъогухэм я Гъэйорышланлэу «Черноморье» зыфиорэм ар хэхьэ, ары гъогур языгъашырэр. Йахъзэхэль общестьвэхэу «Ростовавтомостым» ыкли «Гъогуш-псөольш гъэйорышланлэу N 3-м» юфшэнхэр агъэцаклэх.

Автогъогоу Р-217 «Кавказ» зыфиорэм щышэу Адыгейим пхырыкырэм игъэцэкэжын мы ильесим имэкъуогу мазэ рагъяагь ыкли зерагъэнэфагъэмкэ, 2019-рэ ильесим илоныгъо мазэ ыклемхэм аухынэу ары. Юфшэнхэр зэрэлъыкуютхэрэм зыщидгъэгъязэ тшоигъиу гъогуш-псөольш гъэйорышланлэу N 3-м ипащэу Мэрэтыкьо Шыхъамбый гүшүэгү тифэхъуг.

Мары мэзи 4 хъущт гъецэкэжын юфшэнхэм ауж тызитир, — къеуатэ аш, — егъэжэгъум кыныгъохэр кынтыкыгъэх, ау джы етъупшыгъэу юфшэнхэр лъэктутат. Мы уахътэм гъогукэу кыгодгъэхъоштэм щыш километри 6-р тшыгъахэ, мыжкор теттэкуаагь, километрээр ныккорами асфальт теттхъажыгь. Къэнгъэ километри 5,5-р мыгъэ шомыккэу тыхуун гухэль ти.

Мэрэтыкьо Шыхъамбый кынзэриуагъэмкэ, гъогур джыре шапхъэхэм адиштэу зэтегъепсыхъэгъэшт. Ашкэ ишыкэгъэшт юфшэн пстэури къулыкъу зэфэшхъафхэр кырагъэблагъэхээ зэшүарагъэхъытых.

Ыпэралшэ къэорэ пкыгъохэр чыгум хэльхэм арагъэуплъягъуг. Научнэ-ушэтэн юфшэнхэр мыш пемчыжъяу археологхэм щизэрхъэхш, ахэм кызэрраухыгъэм тетэу

Лъыкъотэштых. Газрыкъуапшем яягъэ емыкынэу юфыгъор зэшүаухыгь.

Джыдэдэм «Ростовавтомостым» етъупшыгъэу гъогу зэпырыкыпшем егъеуцух. Аш ипорабэу Павел Елисеевым кынзэриуагъэмкэ, гъогу зэпырыкыпшитур процент 80-м нэсэу ашыгъах, я 3-р — процент 40-м. Апэрэ гъогу зэпырыкыпшитур къутырэу «17 лет Октябрь

хэр зэшотэхых, — къеуатэ Мэрэтыкьо Шыхъамбый. — Хылызэш эштэ автобил предпиятии ипащэу Янэкьо Асхъад зээгыныгъэ дэтшыгъэу ямашин 50-м юф щашэ, аш нэмийкхэри кыхэтэгъэлажжэх. Зэкэмкы транспорт 80 — 90-рэ мафэм мыш щэлажжэ.

Кымафэр къэблагъэ нахь мышэм, гъогушхэр аш кынгъащтэхэрэп. Ос хьотыр зэримихъэмэ, чыылд пае къамыгъанэу чыгур кынзэралэтыштых, трубэхэр зэрччалхъащтхэм ыуж итыштых.

Мы зигугуу къэтшыгъэ автобил гъогур апэрэ чэзыур ары. Аш нэмийкэу къуаджэу Мэфехъаблэ дэжэ Мыекуапэ кыдэмхъэу, къеклокыщт гъогум ишын джы ыуж ихъаштых. Адигэ Республика и Лышхъэу Къумпиль Мурат федеральнэ гупчэм мы юфым епхыгъэу зэдэгүүшигэгъухэр адешых. Ермэхъаблэ кыкырэ

даклоу посузалъэу щашыщтми ифэшьош эрхитектурнэ теплэ дахэ зэриштэм лъэппльэ. Гъэцэкэжынхэр зыщыкорэ чыылдэх аш щылагь. Юфшэнхэр зэрэлъыкуютэрэм зэшүхъэки защищэгъозагь, ахэр нахь псынкэу зэшүаухынхэмкэ ишыкэгъэ унашьюхэр кулыкъу зэфэшхъафхэм афишыгъэх.

Адыгейим гъогукэхэр щышыгъэнхэм ыкли игъэкточыгъэ гъэцэкэжынхэр яшылгэгъэнхэм обществэм непэ мэхъаншхореты. Ашкэ гухэльэу щылгэхэр гъэцэгэгъэнхэм фэш федэральныкь республика бюджетхэм къатлупшыгъэ ахьщер агъэфедэ, аш ишуагъэкэ мы аузыкэрэ ильэхэм тишьолтыр гъэхэгъэ гъэнэфагъэхэр ешых.

2016-рэ ильэсим Мыекуапэ игъогухэр агъэцэкэжынхэм фэш Адыгейим игъогу фонд сомэ миллионы 150-рэ фэдиз къытлупшыгъэ. Аш ишуагъэкэ автомобилхэр нахьыбэу зыщыкэхэр ыкли гъогухэм язытэт нахь зыщидэй чылгэхэм апэу гъэцэкэжынхэр арашыллагъэх. Мылькоу къалэкэхьагъэмкэ асфальт зытель гъогушхэм ыкли лъэс гъогухэм гъэцэкэжын дэгүхэр арашыллагъэх, мыжво-пшэхъо гъогухэр ашых ыкли агъэкэжых.

Джаш фэдэу лъэмиджхэм ягъэкэжын, яшын республикэм ипащэхэр ыуж итых. Шыгуу къэдгээкъын, къалэу Мыекуапэ иурамэу Шэуджэнэм ыцэ зыхырэм тель лъэмиджыр агъэцэкэжы, бэмышьеу кызэшүаухыгъигь. Аш зэкэмкы сомэ миллионы 143-рэ пэуагъэхъагь, аш имызакъоу, лъэмиджым екүрэ гъогури агъэкэжыгь. Псэулэхэу Улапэрэ Тенгинскэрэ зээзыгъэхэ, псыхъоу Лабэ тиралхъэгъэ лъэмиджыкэри кызэшүаухыгъигь. Аш игъэпсын сомэ миллион 480,5-рэ тэфагъ. Псыхъоу Шхъэгугаш (Мыекуапэ) тель лъэмиджми икэрикэ гъэцэкэжынхэр зырашыллэх нэувжым кызэшүаухыгъигь.

ИШЫНЭ Сусан.

Сурэтхэр йашынэ Аслан тирлихыгъэх.

рия» зыфиорэм щагъэуцугь, ятонэрэр — Мэфехъаблэ дэжэ, яшэнэрэр — Кужорскэм щагъэпсышт.

Нэужум гъогум изэтегъепсыхъан фежъэштых: мэкъэшхо къэзымыгъэурэ экранхэм яхэгъэуцон, къэгъэнэфигъэньр, гъучи ыкли бетон пкъэухэмкэ километрэ 30 фэдизир къэшыхъэгъэньр, автобус къеуцупшем гъэпсыгъэнхэр.

— Амалэу тиэмкэ юфшэн-

Тихэгъэгу къэзыухъумэштхэр зэнэкъокъух

Чыпьюгъум и 13-м республикэ дзэ-спорт джэгуклэу «Зарница» зыфиорэр мэфэк шыклем тетэу къизэуахыг.

АР-м гъесныгъэмрэ шыненгъэмрэ и Министерствэе Адыгэ республикэ общественне организацье «Молодежное военно-патриотическое объединение — Единство» зыфиорэр, Адыгейимкэ дзэ комиссариатыр ыкы пшьэдэкъыжэу ыхырэмкэ гүунэпкэ гъенэфагъэ зиэ обществэу «Российский

нение — Единство» зыфиорэр, Адыгейимкэ дзэ комиссариатыр ыкы пшьэдэкъыжэу ыхырэмкэ гүунэпкэ гъенэфагъэ зиэ обществэу «Российский

Союз спасателей» зыфиорэр и Адыгэ шьольыр къутамэ тофхъабзэм къещакло фэхүгъэх.

Командэ 11 мыш хэлэжьаг, ахэр республикэм имуниципальне псеупэхэм, дзэ-патриотическэ клубхэм ыкы объединениехэм къарыкыгъэх. Командэ пэпчь курсант нэбгыри 9, къэли 7-рэ пшьэштийтурэхэтэг. Ахэм аныбжь ильэс 14-м къышгэжьагъэу 18-м нэс.

Ильэс къэс «Зарницэр» гъэшэгъонэу зэхашэ, ныбжыкъэхэм лъэнэкъо зэфшэхъафхэмкэ заушэты. Ошэ-дэмшишээоф ифагъэхэм зэрэзеклощхэр, щэрыонымкэ сэнаущгъэу ахэлтыр, автоматыр нахь шэххэу зэхээхырэр ыкы зэхээзильхажырэр къагъэльгъуагь.

Джащ фэдэу ныбжыкъэхэм тарихыр зэрашшэрэр аупльэклугь. Хэгъэгу зэошхом фэгъэхыгъэ уччэхэм яджкуапхэр командэхэм къаратыжыгъэх. Джащ фэдэу заом епхыгъэ художественне произведенияхэр ашэхэм аупльэклугь. Ятзорэ мафэм ныбжыкъэхэм

пчэдыхжым жьэу ошэ-дэмшишээоф къалэтигъэх ыкы ушэтыгээ мыпсынкэхэр аклыгъэх. Щэрыонымкэ, медицинэм ылтээнэхъоокъэ шынэгъэу алэкэлхэмкэ, псау къэнэжынхэм пае ашэн фаехэмкэ зэнэкъокъуагъэх.

Ящэнэрэ мафэм такыкыитум къыкыц! пыим ибыракь кынхын фэягь.

Иофхъабзэр чьепьюгъум и 15-м аухыгь. Уцугууциими командэхэм зыкызэрагъэлэгъуагъэхэмкэ зэфхэхысихъэр ашыгъэх. Апэрэ чыптар кынхын фэягь.

ДЕЛЭКЬО Анет.

Лъэхъанымрэ псауныгъэмрэ

Нэхэм иягъэ аргэгээкъы

Непэ мобилнэ телефон зымыгъэфедэрэ цыиф (нэжь-үжихэри ясагъэх) къэгъотыгъуай. Ахэм цыифым ипсауныгъэ зэрар рахэу, шыхъекуцым адэбз хэхъон, дэеу зэхэпхы хүн, ар бэрэ зыгъэфедэхэрэм нэмийк узхэри ялэнхэ ылъэкыщтэу шынэгъэлэжхэм аломи, щынэгъэм а телефон лъэпкыр пытэу хэуцуагь.

Кореим ишынэгъэлэжхэм ажыгъэрэ уштэйнэу ашыгъэхэм цыифым ипсауныгъэкэ джырии гумэкигъю технологиякъэхэм къызыдахьэу къагъэльгъуагь. Нафе зэрэхуугъэмкэ, смарт-

(нэпшашьхэр пэбгым ылъэнэхъокъэ гъэзагъэ хуунхэр, нахь зэфеклонхэр) къызэрябхырэр.

Уштэйнхэм къахырагъэубийтэгэе къэлэцыкъухэр назэу къэ-

гыштывгь. Шынэгъэлэжхэм зэрагъэунэфыгъэмкэ, уштэйнхэм заухым, къэлэцыкъухэм янэзагъэ градуси 10-м нэснэгъягь. Аш ыуж етлан мазэрэ ахэм алтынпялагъэх, ау смартфонхэр нахь охтэ макл зэралигыгъягъэр. Джа уахтэм къыкыц! ахэм янэзагъэ къыщыкагъэу шынэгъэлэжхэм зэфхэхысихъэр ашыгъягь.

Офтальмологэу, страбизмологэу, медицинэ шынэгъэхэмкэ докторэр Игорь Азнаурян къызэрэриймкэ, цыифым нитлур зыкыцыкагъэр къэзыуухуэрэ дунаир зэрэпсаоу, шуамбэгъю ылъэгъуным пай. «Цыифир, анахэу ныбжыкъээр, шхъэшь зэнэбжь чыпэ закъо еплыры зыхъукъэ, смартфонхэр шхъэшь зэнэбжьых, нитлур зыкыцыкагъэр, акылым зы нэкэ аш фэдэ пкыгъюм еплыныр нахь зэрэшшэхыр «къешшэ». Сыда пломэ зы нэкэ пкыгъюм благьэу бэрэ уеплъыныр нахь ишшэх нитлум нахь. Ары къэлэцыкъухэр назэ хуунхэр къызыхэхырэр. Мы еплыкъэр зэрээрэзэхэр эзэргэшэхэр уахтэр нахь макл зашырэм, анэхэри зыпкэ зериуцжыхэрэр ари. «Планшетхэм ялхэхан» чыпэ къэлэцыкъухэр назэ зыхъущтыгъэхэр шхъэшь зынэгъэлэжхэм зэрагъэшшэхэр ашыгъягь.

А къэлэцыкъухэм зэким (ильэси 7 — 16 аныбжь) зэпымыу мэзи 6-м къыкыц! уштэйнхэр зыкогъэ уахтэм, мафэ къэс сыхьатих фэдизэр ахэм тофараши. Ау бэшагъэп шынэгъэлэжхэм загъэунэфыгъэр смартфонхэр бэрэ зыгъэфедэрэ зиххэгъу къэлэцыкъухэм анэхэм аш иягъэ зэрякырэр, «сходящееся косоглазие» зыфалорэр

фонхэр зиххэгъуахыгъэм бэрэ агъэфедэнкэ щынагьо — ахэм апкь къикыкъэ къэлэцыкъухэр назэ хуунхэр альэкыщт.

Шылаклэу тызыхэтэм смартфонхэр хэмийтихэр къызышлогъэшгъуагь ахэрэ. Статистикэм къызэригъэльхэйрэхэрэмкэ, нэбгырэ миллиардиту фэдизмэ ар непэ агъэфедэ. Гүшүйэм пае, Америкэм щыпсэухэрэм япроцент 67-м мафэ къэс сыхьатих 6 фэдизэр ахэм тофараши.

Ау бэшагъэп шынэгъэлэжхэм загъэунэфыгъэр смартфонхэр бэрэ зыгъэфедэрэ зиххэгъу къэлэцыкъухэм анэхэм аш иягъэ зэрякырэр, «сходящееся косоглазие» зыфалорэр

хуугъэхэп, ари лъапсэу иагъэр ахэм якынхэхын. Нэужым назэ псынкэу хуухэр езыгъэжьагъэхэр ари зылтыпплэнхэу агъэнэфагъэхэр. Чоннам иуниверситет и Лъэпкь къэлэцыкъу сымэджэш офтальмологиемкэ (назэ хуунхэр къызыхэхырэр гъэунэфыгъэнимкэ) иотделение ашытэкли щауплэктугъэ къэлэцыкъу назэх куп къахахи яуз къызыхэхырэр, ар зэрэлтийнхэрэр шынэгъэлэжхэм зэрагъэшшэхэр ашыгъягь. А къэлэцыкъухэм зэким (ильэси 7 — 16 аныбжь) зэпымыу мэзи 6-м къыкыц! уштэйнхэр зыкогъэ уахтэм, мафэ къэс сыхьатих фэдизэр ахэм тофараши.

Агъэпщиинэхэу аублэшт

Іэзэгъу уцхэм ауасэхэм ахэзигъэхъорэ фармацевтхэм пшьэдэкъыжь арагъэхыщт

Урсые Федерацием псауныгъэр къэхухумэгъэнимкэ и Министерстве зэрэрихуухэрэмкэ, цыифым ишынэгъэкэ анахь мэхъанэ зиэ іэзэгъу уцхэм (ахэр гъэнэфагъэх) ауасэхэм ахэзигъэхъорэ фармацевтхэм тазыр атыральхээзэ джы ашыщт. Аш фэгъэхыгъэ зэхъокыныгъэхэм япроект министерствэм щагъэхъязырыгь.

Мы лъэхъаным щылэш шапхъэхэм къызэрэдальтээрэмкэ, цыифым ишынэгъэкэ анахь мэхъанэ зиэ іэзэгъу уцхэм я Перечень хахьэхэрэм уасэу афагъэуцугъэхэр фармакопанихэм ыкы дилерхэм щарагъэтхынхэ фае хэушхъафыкыгъэ къэралыгьо базэм. Аш къылкырыкъыхээ, а іэзэгъу уцхэм ауасэ зышокынэу Ѣымыт гъунапкъэр агъенафэ, ари щэфаклохэм аптекэм щалъэгъурэри. Ау министерствэм къызэрэшыхъэштээрэмкэ, іэзэгъу уцхэм якыдэгъэын епхыгъэ бизнесын хэт «анахь лушхэм» тхъагъэпцигъэ зеклуакъ, мыльку нахьыбэу зэршыщт хэкылэш эзэргэшэхэр ахэм а хэушхъафыкыгъэ къэралыгьо базэу зигугуу къэтшыгъэм іэзэгъу уцхэм ауасэ хэгъэхъогъахэу рагхьэх. Хэбзэгъэуцугъэу министерствэм щагъэхъязырыгь кыгыгь зэхэф запишкэм къызэрэшциорэмкэ, мы лъэхъаным ахэм афэдэ фармацевт «лушхэр» зэрагъэпционэштэ амал щылэп.

Зэхъокыныгъэхэм Правительствэм къадыригъаштэу, куачлэе ялэ зыхъукъэ, сымэджэ хыльтэхэм арэущтэу адэзеклорэ фармацевтхэм пшьэдэкъыжь арагъэхызэ ашыщт. Тазырэр зыфэдизыщтэу агъенафэрэр маклэп — ильэсэм къыкыц! шылкыгъэ зимиэ фармацевтхэм федэу а іэзэгъу уцхэм ящэнкэ къаулыжыгъээм фэдиттшт ар (тазырэр).

Зэррахъухэрэмкэ, зэхъокыныгъэхэм куачлэе ялэ хууцт 2018-рэ ильэсэм ишылэ мазэ къышуулагъэ.

Зыгъэхъязырыгъэр ЖАКИЭМЫКЬО Аминэт.

Адыгэкъалэ и Мафэ хагъэунэфыкъыгъ

Адыгэ Республикаэрэ ямафэхэм (республикэр — илъес 26-рэ, ятъонэрэр загъэпсыгъэр — 48-рэ хъугъех) яхэгъэунэфыкъын фэгъэхыгъе мэфэкъ зэхэхьешхо чъэпьюогъум и 5-м къалэм щырекъокъыгъ. Лъэпкъ культурэм и Гупчэ ыпащхъэ, урам шъхъалэу Лениним ыцэ зыхырэм пчэдыхъым къышегъэжъагъеу мэфэ реним ашыжъотыгъ.

Тучан зэфэшхъафуз къащы-зэуахыгъехэм ямэклахэм ате-мыльыж гъомылапхъэ щыла-гъэп. Кіэлэцыкъу джегулахъэр, джегулахъэр хъоинъэх.

Урам шъхъалэм пшэшхъэжъи-ехэри шъэожъыхъэри къышы-зэдэчъягъэх. Пшэшхъэжъые-хэмкъ къатечьыгъэр Чэтыхъ

рэм и Гупчэ. Ар къызэуихыгъыкъи зэрищааг къультурэм и Унэ илофышиэу Джамилия Мирзоевам. Къеклонлагъехэм гущыэ фабэхэмкъ закынигъазээ, мэфэкъышхомкъ ар къафэгу-шугъагьыкъи сценэм къыригъэб-лэгъагъэх Адыгэкъалэ имэрэу Хъатэгъу Налбайрэ народнэ

итхэм анахь мыдэгъумэ, анахь дэйхэп. Сымэджешшэу дэтыр илофышиэу Джамилия Мирзоевам. Къеклонлагъехэм гущыэ фабэхэмкъ закынигъазээ, мэфэкъышхомкъ ар къафэгу-шугъагьыкъи сценэм къыригъэб-лэгъагъэх Адыгэкъалэ имэрэу Хъатэгъу Налбайрэ народнэ

— Тигъэхъагъехэм якъекуя-пэхэр, — ипсалъэ къышиуагъ Хъатэгъум, — тикъалэ ѿпсэурэ лъэпкъ пстэуми зэкъош-ла-хылыгъэ азыфагу зэрильыр, зэгүриохээ зэрээдэлажъэхэ-рэр, зэрээдэпсэухэр, ехъхэм ящагухэм афдээу къалэм икъэбэнэгъэ, ихэхъоньгъэ, нахь кіэракъ зэрэхъуштим зэрээдэ-лажъэхээр ары. Медицинэм, къультурэм, гъесэнэгъэм яло-фышихэм, спортсменхэм, биз-несым пыльхэм — эзкэ тикъэлэдэсхэм япсэупэ, я Адыгэкъ-

Маринэ зипэшэ еджаплээм икъэлэдэжаклоу Лыхъукъ Аминэт, кла-хэмкъ — Емыж Артур. Кушхъефачхъэхэмкъ зэ-нэкъохъгъэх, апэ хъугъэр Хъекомэ Амир, аш ыуж итигъ Кушъу Дамир. Джаш фэдэу дзюдомкъ зэнэкъохъгъэх, волейболи, баскетболи, футбол цыкъули, тенниси зэдешшагъэх. Теклонигъэр къыдээхыгъехэм шуухъафтынхэр афашигъэх физкультурэм спортымрэкъ къалэм икомитет итхаматэу Хъакъэгъогъу Казбекрэ илоф-шэгъо Чэтыхъ Алыйрэ.

Лъэпкъ къультурэм и Гупчэ дэхж цыфхэр щычэфх. Аш къультурэм и Унэ, искуствэхэмкъ кіэлэцыкъу еджаплээм, къалэм игурт еджаплээм якъ-лэдэжакъохэм къатигъэх концертым къэлэдэсхэр щеплыгъэх. Зыздэбгээзэштыри, узэллыгъ-щтыри къэшгъуауэу чэфыплэхэр хъоигъэх.

Гъесэнэгъэм иучрежденихэм декоративно-прикладной искусствэвэмкъ къэгъэльэгъону къы-зэуахыгъехэм уязээну щы-тигъэп. Къалэм икраеведчес-ке хъарзынэх иэкспонатхэу къыришлэгъэхэм ежь цыфхэр къэкошгъэхэм заралъэхъожы-щтыгъ. Апэрэ мафэм къышегъэ-жъагъеу къалэр зыфедагъэр, ар зэрэгэпсыгъэр а лъэхъаным сурэтэу атырахыгъагъэхэм нэгум къыкъагъэуцожъыщтыгъ.

Мэфэкъ зэлукъэр

А иофхъабзэр щэджехъоу-жым щыкъуагъ лъэпкъ культу-

ратаагъэштим альжэ къамыгъа-нэу зэрэпилхэм урыгушонэу щыт. Непэ Республикэмэ Адыгэкъалэрэ ямэфэкъхэр тэфагъ кіэлэдэгъаджэм и Мафи. Арышь, сыгу къыздеэу шуумэфэкъыкъэ сышуфэгушо, сышуфэльяло псаунгъэ пытэ шуумэнэу, бэ-гашэ шуухъунэу, ежъугъаджэхэр адыгэ лъэпкъым иштихъу языгъаохэрэм ясатыре чыпшэшту щаубытынэу.

Бэмышэу Адыгэ Республикаэм и Парламент идепутатхэм зыкыныгъэ ахэлъэу Адыгэ Республикэм и Лыхъукъу хадзыгъ Къумпил Мурат. Сэ сицыхъэ тель республикэм хэхъоныгъэ-шүхэр аш зэрэгтэшшытхэм, тицикъэлэ-псэукъ нахьшү зэрэхъуштим. Тикъалэ нахь зэ-тэгъэпсыхъагъэ хъуным, зигугу къэтшыгъэ гъэхъагъэхэр къыд-дэхъунхэм иофшо дишагъ Къумпил Мурат.

Джащ фэдэу мэфэкъхэмкъ

къэлэдэсхэм къафэгушуагъ, непэ Адыгэкъала изытет нахьшү хъуным фэш зэдэуяхъэзэе зэрэдэлжэштхэр къыуагъ на-роднэ депутатхэм я Совет итхаматэу Тэшьу Аскэри. Тапэ-къи нахьшүхъеу непэ зэргу-шохэрэ иофшагъэхэр зиэшлагъэхэр агъэлъаплэхээ, ахэр яшысэтехыпэу, ныбжыкъиэхэр ялэпилэгъу Адыгэкъалэ нахь кіэракъ зэрашыщтыр къыхи-гъэштигъ.

Аш ыуж Хъатэгъу Налбайрэ Тэшьу Аскэррэ Адыгэкъалэ иэкономикэ хэхъоныгъэ егъэ-шыгъэнэ, иштихъу, идахэ ягъэогъэнэ зиахьышу хэзы-шыхъагъэхэр сценэм къыда-щахээ зытхъу тхыльхэр аратыгъэх, шуухъафтынхэр афа-шигъэх. Апэ ыцэ къырауагъэр администрацием сатуумэрэ экономикэ хэхъоныгъээрэ иотдел испециалист шуухъалэ Кобл Нэфсэт. «Адыгэ къуй» зи-фи-лорэ я VIII-рэ республикэ фестивалым дэгъо зэрэхэлэжъ-гъэм фэш Адыгэ Республикэм и Лыхъукъэ Рэзэнэгъэ тхыль аш ратыжыгъ. Джаш фэдэ-тхыльхэр афагъэшшошагъэх предпринимателэу Чэтыхъ Нуриет, лъэпкъ къультурэм и Гупчэ илофышиэу Лыхъукъэ Еленэ, из-ви-коопператорэу Лыхъукъэ Рус-льян, къалэм къультурэмкъ иль-юришлэлэ ишоферэр Чэтэо Руслан.

Пчыхъалыгъо Байзэт зыцып-сэурэ Адыгэкъалэ имызакъо, Туцожь районми, Адыгэ Республикэмэ ахызэлъашэ. Илъэссыбэрэ совхозэу «Путь Ильичам» идиректорыгъ. Аужыре илъэсшэм «Мамырныгъэм и Лиг» икъутамэу Адыгэкъалэ щызэ-хэшэгъагъэм иштихъу аригъа-лоэ ипэшагъ. Иофшэнэм иве-теранэу, къалэм изэтгээпсыхъан, иобщественэ щылакъ хэхъоныгъэхэр егъэшыгъэнэхм хъалэлэу зэрэфэлэжъагъэм афш народнэ депутатхэм я Советэ адми-нистрациемэ ярэдэхээ зэрээдээдэпсэухэрэ, адми-нистрациемэ народнэ депутатхэм я Советэ яштихъу тхыльхэр аратыгъэх. Тигуалэ хъугъэр Адыгэкъалэ иштихъэлэ-псэукъ дэгъоу къызэригъэльагъорэм фэш къэлэ гъэзетэу «Зыкыныгъэм» и журналистхэу Устэкъо Ритэ-рэ Тыркоо Муратрэ зэрэхагъэ-фагъэхэр. Аш ыуж Лъэпкъ те-атрэм ирежиссер шуухъалэу Хъакъу Асплан ыгъэуцугъэ спектаклэу «Ахадэрэ дэхъурэп» зи-фи-лорэ цыфхэр ел-лыгъэх. Нэүжм къалэм иныб-жыкъэхэм адыгэ джегур рагъ-къокъыгъ, къэхъум мэшюустхъом къалэм иогу къыгъэшэштигъ.

Джащ фэдэу къалэм илэжэ-къо пэртихэм администрациемэ народнэ депутатхэм я Советэ яштихъу тхыльхэр аратыгъэх. Тигуалэ хъугъэр Адыгэкъалэ иштихъэлэ-псэукъ дэгъоу къызэригъэльагъорэм фэш къэлэ гъэзетэу «Зыкыныгъэм» и журналистхэу Устэкъо Ритэ-рэ Тыркоо Муратрэ зэрэхагъэ-фагъэхэр. Аш ыуж Лъэпкъ те-атрэм ирежиссер шуухъалэу Хъакъу Асплан ыгъэуцугъэ спектаклэу «Ахадэрэ дэхъурэп» зи-фи-лорэ цыфхэр ел-лыгъэх. Нэүжм къалэм иныб-жыкъэхэм адыгэ джегур рагъ-къокъыгъ, къэхъум мэшюустхъом къалэм иогу къыгъэшэштигъ.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Адыгэ тхаклохэу бжыхъэм къэхъугъэхэр

Хъатикъое цэрыгүйтү

Ионыгъо мазэм ильэс зэфэшхъафхэм къэхъугъэх **Еутых Аскэррэ (1915)** Хъэдэгъэлэ **Аскэррэ (1922)**, зы къуаджэ щыщыгъэх — хъатикъоягъэх, түри Аскэрыг. Усэкт-тхэклюгъэх, Хэгэгү зэошхом хэтыгъэх, адигэ лъэпкэ литературум яахь ин хэль. Еутых Аскэр поэзиери прозэри зэфэдэу кындахъуцтыг, итхыхъэр 1939-рэ ильэсым щегъэжьагъэу кындахъуцтыгъэх. Усэ тхылхэу «Тимафэхэр», «Насып», рассказхэр зыдэтэу «Ключиашху», усэхэр, поэмхэр дэтхэу «Тхыдаки», лирическэ повестэу «Сшинахъыж» зыфиохэр къыдигъэкыгъэх. Зэо ужым адигабзэки урысыбзэки тхы-

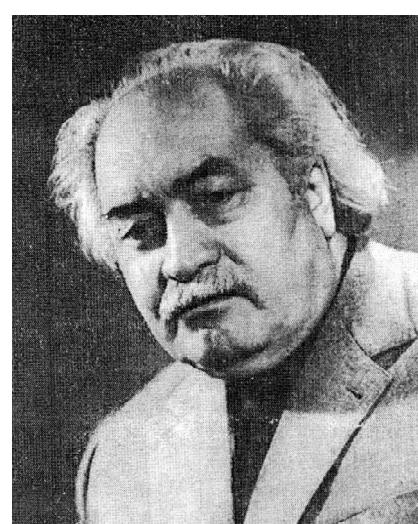

джыри Йоф щыдашлэжьи, Адыгейим и Президентыгъэе Шьеумэн Хъаэрэт Мэджидыкъом имылтукы 1930-ынхын «Нартхэр» зыфиорэ тхылти 7-р къыдагъэкыгъэ.

Чъэпьюгъо мазэм къэхъугъэ адигэ тхаклохэри ятвorchествэкэ пшъериль инэу яэр зэхашлэу кырыкъуагъэх ыкчи къирекло.

Хъаткъо Ахъмэд (1901 – 1937)

Адигэ поэзием ильэпсэхэц. Ильэс 36-рэ нылэп кынгъашлэжь, ау шлашгээ илэр бэ. Хъаткъор Шэуджэн рай-

лъябэ къыхиутыг. Повестэу «Іэнэтэ дэгү», рассказхэмрэ повестхэмрэ дэтэу «Зыбзыльфыгъэ итхыд», «Тыгъэр ташъхагъ», «Цыифыр ильэуж» зыфиохэрм щыненгъэ философие куур апхырэкы. Ахэм къаклэлтыкъуагъэх роман зэфшхъафхэу урысыбзэки ётхыгъэхэй Москва къышыдакыгъэхэри. Еутых Аскэр Адигэ Республиком инароднэ тхаклы, УФ-м итхаклохэм я Союз 1938-рэ ильэсым къыщегъэжьагъэу хэтыгъэ.

Хъэдэгъэлэ Аскэр адигэ поэзиер ыгъэбаигь: усэ тхылхэр, усэкіэ тхыгъэ повестэу «Адигэм ыпху», нэмийкхэри илэх. Ау ахэм къышыцугъэп, ижыре лыхижууж эпосэу «Нартхэр» къыгульоижыгъ, эпосыр адигэ лъэпкын зэриер кынгъашыпкъэжыгъ. Томи 7 хью къыдигъэкыгъ. Мы ильэсым, Аскэр къышыхъугъэр ильэс 95-рэ зыщихъугъэм тэфэу, гуманитар уштэйнхэмкэ Адигэ республикэ институтын фольклорыкъе иотдел икэрыкъе

оным ит къуаджэу Хъатыгъужыкъуае кынгъихууг. Ятэу Джанхьот дин гъэсэнгъэ илэ, хэкум щызэлъашлэу исыгъэмэ ашыщ. Ильфыгъэхеми дин шоштхъуныгъэр ахилхъэнэу фэягъ. Хъаткъо Ахъмэд Уфа дэт дин еджаплэр (1910 —

1912), етланэ Ставропольске ильэситу къэлэгъэдэжэ гимназиер дэгү дэдэу къуухыгъагъэх. Ильэс зытүүш къэлэгъаджэу Йоф ышлагъ. 1923 — 1926-рэ ильэхэм Къокыплем илжэаклохэм я Коммунистическе университет щеджагъ. Ар кызынхым, Адигэ хэкум къыгъэзэжьи, хэку пъэзетым иредактор игудзэу, лъэпкэ гъэсэнгъэхэм хэкумкэ иотдел иофишигъ. Адигэ тхаклохэм я Союз ипашу опсауфэ лэжагъ. Ытхыхъэр 1923-рэ ильэсым къыщегъэжьагъэу хэку гъэзетэу «Адигэ макъэм», журнахэм, гъэзэтхэм къарыхъэштгъэх. Щэлэфэ адигабзэкэ къыдакыгъэх рассказуу «Сыбылым фэкюд», «Пышнайль», усэхэр дэтхэу ыкчи орэдхэр дэтэу «Часовой» зыфиохэр. Урысыбзэки Хъаткъом итхыхъэм ашыщхэр къыдакыгъэх.

Хъаткъо Ахъмэд Таганрог дэт санаторием щылэу къыщелазэхээз, ѿшхъэ лыр очи, тыгъэгъязэм и 23-м, 1937-рэ ильэсым идунай ыхъожьигъ.

Усаклор зыщмынгэжьим ильэс 20 тешлэгъэу, иусэхэр, ипоэмхэр, ирассказиту дэтэу «Цыифыр щэрэ» зыфиорэр 1959-рэ ильэсым ыкчи «Стиххэр» Мыеукапэ къыщыдакыгъэх. Хъаткъо Ахъмэд адигэ литературэр еджаплэм щызэргэштэнхэм иофиби дишлэгъ, программхэм язэхгэгъэуцон, учебникхэм ятхын-къыдэгъэкын хэлжьагъ. Художественнэ зэдээгъэхэмкэ лэжыгъэшхэш ѿшыгъ. А. Хъаткъор ары аярээр А. Пушкиним ихэшыгыгъэ усэхэр зы том хью адигабзэкэ зээзэдэгъ 1937-рэ ильэсым къыдэгъэгъэх. Усаклор зыщмынгэжьим 1939-рэ ильэсым ятлонэрэу ар къыдагъэгъэх. Хъаткъо Ахъмэд аярэ къэлэгъаджэу хэкумкэ щытгъэхэм ашыщ, къуаджэу Гъобэкьюае Йоф щишигъ, адигэ усэктлохкоу Тэуцожь Цыгъо къылохэрэр зэкэйтхэу игусагъ. Хъаткъор 1934-рэ ильэсым къыщыублагъэу СССР-м итхаклохэм я Союз хэтыгъ.

Пэнэшъу Сэфэр

АР-м ильэпкэ тхаклы. Тэуцожь районым итгэгээ къуаджэу Къэзэнхыкоежьим чэпьюгъум и 29-м, 1930-рэ ильэсым къыщыхуугъ, итхыгъэхэмкэ адигэ литературэр ыгъэбаигъ. Адигэ щылэкэ-псэукъем ильэ-

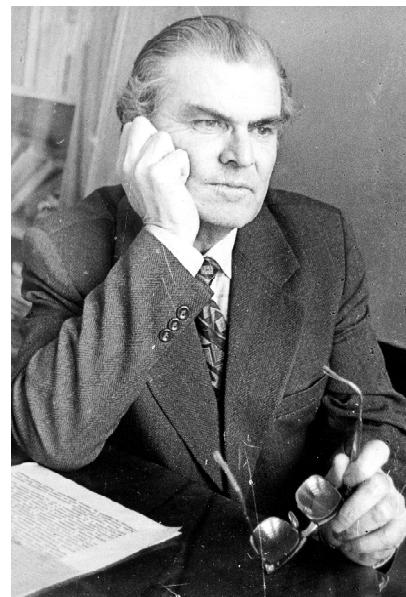
ныкъуабхэм агъэгумэкэу ыкчи алтынэсэу матхэ. Исенхъяткэ агрономми, зэчьеу хэльтир Сэфэр ыгъэхъаулыгъэп, ыгукэ зытывызыщэрэ тхэн-гупшисэнхэмкэ зигъэзагъ, чэчи мафи къэлэмэр ыыгъ, ильэс 50-м къехбуу гъэу литературам щэлажкэ.

Пэнэшъу Сэфэр ытхыхъэр 1965-рэ ильэсым къыщегъэжьагъэу къыхеутых. Адигабзэкэ тхыль 15 фэдиз, урысыбзэки 5 фэдиз къыдакыгъэх. Сэфэр ытхыхъэр лъяшэу тхыльеджэхэм якласэх. Илэх сэмэркъэу-лакырд рассказхэр, лирическэ тхыгъэ къэлхэр, рассказхэр, повестхэр, романхэр. Лъяпкэ иофигоо инхэр къащи-иэтыгъэх

усэхэу, адигэ литературэмкэ шьошаклэу ѿшхээхъяа-рахьишэхэр арых. «Ублал» ыкчи «Бзыужий» зыцэ тхыльхэр къыдигъэкыгъэх.

Щамсэт илирическэ тхыгъэхэр — «эссе» зыфалохэрэр гульячээ мэкъе гъэшэгъоных, уаумехъеу гъэпсыгъэх, гупшисэр ашыгэбээрэбзэагъ. Бзыльфыгъэ усаклор чъэпыогъум и 1-м адигэ литературэм изы бзый лъяшэу мычым къытхэуагъ, иусаклэхэм тшлубэ шэзу тяжэ.

Мэхъош Русльян

Я 70 — 90-рэ ильэсхэм литературэм къыхехъэгэе къочлахэм Русльян ашыц. Итворческэ напэ къызынэфагъэр шууклае шлагъэ. Тэхъутэмькое районым иткъуаджэу Козэт чъэпьюгъум и 20-м, 1940-рэ ильэсым къыщыхуугъ. Ытхыхъэр 1983-рэ ильэсым къыщуублагъэу хэутых. Тхэкло куп зыдэт сбор-

никхэм иусэхэр къадрэхъагъэх. Ахэм ежь итхыхъэри шхъафэу къаклэлтыкъуагъэх. Иусэсатырхэм адигэгур, адигэ гупшисаклэр ашызэхэоштээ. Усэ тхыльни 10 фэдиз къыдигъэх.

Мэхъош Русльян АР-м лъяпкэ гъэсэнгъэхэмкэ изаслуженэ иофиши. Ытхыхъэхэр, псеупэчылэгъэ гупшир ягъэшэгъэнхэмкэ программэри.

УФ-м итхаклохэм я Союз 1998-рэ ильэсым къыщуублагъэу Русльян хэт. Итхылтыкъэхэм цыфхэр яжэх.

МАМЫРЫКЬО Нуриет.

СПОРТЫМ ЩЫЦІРЫПОХЭР

Купкыр бэнапIэм щэпытэ

Щыңыгъэр шIукIэ кызыэтэжырэ цыфхэм ашыщ Адыгэ Республикаем дзюдомкIэ иеджапIэу Кобл Якъубэ ыцIэ зыхырэм итренер шъхьайтуу, спортымкIэ дунэе класс зиIэ мастерэу Беданыкъо Рэмэзан. Ыгъесэрэ ныбжыкIэхэм къатегушыIэ зыхьукIэ, лIэужхэр зэзы- пхырэ кIуачIэр гъэптигъэнэр зэкIэми ашьтэу ельйтэ.

— Сикъоджэ гупсэу Хъакурынхэхблэ самбэмкIэ, дзюдомкIэ еджапIэу кызызызуюхыгъэм зыщыгъэсэнэр зэншиб- джэгъухэмкIэ гушуагыу щытыгъ, — къелутэ Беданыкъо Рэмэзан. — РСФСР-м изаслужен- на тренерэу Бэгъэдэй Къэрал- бы типашэу спортым ишъеф- хэр зэдгашацтыгъэх.

Рэмэзан, аэрэ гушуа- гьоу спортым кызыщо- кIуагъэр къэшIэжь?

— Бэнэгүү пэпчэ теклонигъэр кызыщидхэм, огушло. Красноярскэ тышыIэу СССР-м дзю- домкIэ изэнэкъокуу тыхэлажье- зээ, джэрэз медалыр кызыщидхэм, спортымкIэ мастер сыз- рэхъугъагъэр зэкIэ гъэхъагъауу.

Ашыгъуж дунэе зIукIэ- гъухэм уахэлжьагъ.

— Кишинев, Киев, Будапешт, Темир Кореем, Польшэм, Грузиим, фэшхъафхэм ашыкIохъе дунэе зэлукIэгъухэр сцыгъупш- хэрэп. Кобл Якъубэ зэхэшаклоу тилагъ. Лъэхъэн гъэшIэгъоныгъ сцыкъизыгушыIэрэр.

Тренерэу Иоф ошIэ, бгъасэхэрэм сыда къя- пшалIэ пшIоигъюр?

— Олимпиадэ джэгунхэм ды- шэе медалыр кызыщидээхыгъээ Владимир Невзоровым ыцIэ зыхырэ спорт бэнапIэм дзю- домкIэ ныбжыкIабэ щытэгъасэ. Ордэнхэу Андзаур ыкIи Заур, ШъэоцIыкхэу Рустам ыкIи Ай- дэмэр, Хъакурынэ Хъазрэт, На- бэкъо Мурат, Датхъужъ Алый, Къуижъ Бисльян, нэмыкIхэри дзюдом фэшагъэх.

Олимпиадэ джэгунхэм ахэлжьэнэм кIэмыхъо- псырэ спортым дунаим темытэу кытыщхъу.

— Ары. Тиклэхэр Олимпиадэ хэлажьэхээ тэри тшIоигъу. Анахъэу кыхээгъэшырэр, дгэ- сэгъе калэу нэмыкI шольыр клюкыгъэу аш фэбанэрэр арэп

Олимпиадэм дгъэкёнэу тызы- фаер. Адыгэ Республикаем ыцIекIэ зэнэкъокуухэм ахэлжьэшт- хэм Иоф адэтшIефт.

Неп бгъасэхэрэм хета къахэгъэшырэр?

— Ордэн Андзаур бэнэкто анахъ лъэшхэм ашыщ, Урысы- ем ихэшыпкыгъе командэ хэт. НыбжыкIэу зыкъизэузыхын зыльэкIыщхэр тиIэх.

Спортым ишIуагъэкIэ шольырым щытхъоу фа- Иорэм хэхъо.

— Тигъунэгъухэм кыащезгъэ- жъэнэу сыйфай. Краснодар кра- им, Къэбэртэе-Бэлькъарым, Да- гыстан, фэшхъафхэм Олим- пиадэ джэгунхэм ячемпионхэр яэх. Адыгэ Республикир спорты- шхом щыцIеруу, аужыре ильэс- хэм тиреспублике спорт псео- лэе дэгъухэр щагъэпсыгъэх. Ар кыдэппитээмэ, тичемпионхэм япчагъэхэд гэхъэхъон фое. Дзю- дом зыфэгъэсэгъэнэр Мыекъуа- пе щебгъэжъэн фое зыльытэ- хэрэм адесгэгъаштэ.

Щысэ кытфэхъба.

— КүцIыр тиквальэ щаублэ. Мыекъопэ бэнепIэ еджапIэр ду- наим щызэльашIе. Тао Хъасан- бый, Мудрэнэ Бисльян шъхъэ- ихыгъэу кыззераюу, Мыекъуа- пе ибэнапIэ зызэрэшагъесагъэм шогъешхо хахыгъ, купкIеу ща- шыгъэм медальхэр кызыди- хыгъэх.

**Бзэр,
шэн-хабзэхэр**

— Лъэпкь зэфэшхъаф- хэм еджапIэм зыща гъасэ. Адыгэу ахэтхэм янахы- бэр къуаджэм къикIыгъ. Адыгабзэр зэкIэми ашIа?

— Сэ згъесэрэ калэхэм адагбзэр ашIе, аш даклоу, лъэпкь шэн-хабзэхэм ашытэ- гъэгъуазэх. БэмышIеу къэшшо- ным фэдгъэсэнхэу тыфежьагъ. Урысыем, Адыгейим язаслужен-

нэ артисттэу Бэрзэдж Сыхыт- бый калэхэм ашыгэ къашьохэр арэгъашIех.

Адыгэ Республикаем имэфкIхэм дзюдомкIэ бэнакIохэр ахэлажьэхэу тэлэгъух. Хета ашIикIэш- кIор?

— Калэхэр едъэзхэрэп, еж- хэм агукиэ къыхахырэ Иофир агъэцакIе. Адыгэ быракъым и Мафэ тибэнаклохэм ашыщ ашыгэ калэр джэгум хэлажыи, къашьомкIэ апэрэ чыпIэр кыыш- дихыгъ.

Республикэм иобщест- вениэ движениеу «Адыгэ Хасэм» спортыменхэр ра- гъэблагъэх, зэдэгушыIэгъу гъэшIэгъонхэр щэкIох.

— Хэсашхъэм изэлукIэ Ордэн Андзаур, ШъэоцIыкly зэш- хэр, нэмыкIхэри рагъэблагъэх, гүшиэ фабэхэр къаралуа- гъэх. Тэ, тренерхэм, кытфэ- гушуагыгъ. Адыгэ Хасэм итхаматэу Лъымышэкко Рэмэзан дзю- домкIи, самбэмкIи бэнэштгыгъ, спортымкIэ мастер тIогъогого хууцэ. Адыгэ Республикаем ибы- ракъ кытфагъэшьуаши, Лъымы- шэкко Рэмэзан нэбгыре пэпчэ зэхэхъэшхом кыышититжыгъ. Ар шухъафтын лъапIеу тэлты- тэ, гэзетымкIи «тхашьуаугъэ- псэу». Адыгэ Хасэм етолжы- тшIоигъу.

Адыгэ быракъэу тирес- публикэ хэбзэ шапхъэкIэ щаштагъэр дунаим тет тильэпкъэгъухэм алты- Исыгъ. Спортыменхэм зэ- нэкъокуухэм ашIаIты.

— Мудрэнэ Бисльян Рио-де- Жанейро дышшэ медалыр кызы- щидхэм, адыгэ быракъир щигъэбэйтагъ. Тиреспублике ибэнакIохэр сид фэдэ зэнэ- къокуу хэлэжьэштхэм, адыгэ быракъир зыдаштэ. Уильэпкь, уиреспублике ибыракъ учтээтэу нэпээпль сурэт птырахыныр, мэ- далэу бэнепIэ алтырэгъум кы- щидэпхыгъэр бгъэшIэтыныр зы- мыуасэ щыIеп.

УИофшIэгъухэм ашIа- кытфэхъба.

— Сигуапэу кыхээгъэш- щых. ЕджапIэм ипащэр Klyae Hъазрэт. Тренерхэр: Джон Ли- паридзе, Сергей Шутов, Беданыкъо Байзэт, Роман Оробцов, Мерэм Сайд. Дзюдор ахэм яшы- Iэнэгъэ щыщ хууцэ.

Жъогъобыныр спор- еджапIэм щэлажьэ. Уры-

си, адыги, грузини, нэ- мыкIхэри зы ИофшIапIэм зэдьIутых.

— Зэгурьо- ныгъэ ахэль. Дзюсэрэ калэхэри лъэпкь зэ- фэшхъафхэм ашыщых. Адыгэ быракъир алы- гъэу сурэтхэр атырахэу зы- пльэгъухэкIэ зэкъошныгъэр спортым зэрэ- щагъэлапIэрэм псынкIеу унаэ тоодзэ.

Дзюдом кIэлэцы- кIухэр хэ-

шьущэнхэр кышьохы- лъэкIа?

— «ЕсыкIэ умышIэрэмэ псым ухэмыхъ» адыгэхэм аломи, псым ущыщынэ хууцтэп. Аш фэд дзю- дор. Ушынээз бэнепIэ алтырэгъум утеханэу щытэп. Кыбдэхуу- тым уегупшигъ, уалэкIэ оплээ. КIаучэр бгъэптигэн, куулайнгъэм хэбгъэхъон фое. Гутиныгъэу пхэлым нахышIум уфищэшт.

Дзюдор ыпэкIэ лъэкIуа- тэу ольытэба? БэнакIэм ишапхъэхэр зэрээблаху- хэрэ кышьохуауа?

— Ар упчIэ хыиль. Калэхэр зыфэбгъэсэгъэ бэнакIэр зэблэ- пхыун фоеу кыхэкIы. Тэ, тренерхэм, зэрэлтлытэрэмкIэ, шапхъэхэр бащэрэ зэрахъокых, аш шуагъэ кытырэп. Сыдэу хууц- ми, спорт лъэпкь дахэу дзюдор ыпэкIэ лъыкIотэнэм тыптышт.

ИэпIэгъухэр

Пашэхэр ИэпIэгъу кышьуфэмхъухэу Иоф- шIэнэм хэхъоныгъэ зэрэ- фэмхъууцтыр шээфэп.

— Нурбий, сэри аш сый- кытегууцтыр шоолигъу. Къумпыл Мурат, ильэс заулекIэ узэкIэ- лэбэжэмэ, дзюдомкIэ еджапIэм кIаукли, тиоффхэм нахуу за- щигъэзьозагъ, ИэпIэгъу Прави- тельствэр кыззэрэтфэхууцт уна- шьохэр рахъуухагъэх. Тхъаку- Ѣынэ Аспльян Республикаем и Лъымыхъэу Иоф ышIээз, ишIогъэ- шо кытигъэкIыгъ. ДзюдомкIэ Республикаем ифедерации ипа- щэу Натхъо Инвер лъэшэу ты- фэрэз. ХэушхъафыкIыгъэу нэ- бгыришмэ ацэ къесонэу сый- фай. Сергей Гусейновыр, Лъэ- устэнджэл Мурат, Пышжы Шам- судин ильэс зэфэшхъафхэм ИэпIэгъу кытфэхъуягъ, тызы- тэхъэгъэ гъогум лъапсэу фэт- шыгъэр дгээлтигъа.

ТизэдэгүшыIэгъу зы- щытыухынным шууигу- хэль благъэхэр кытапIо- хэ тшIоигъу.

— Урысыем иныбжыкIэхэм язэнэкъокуу Иркутскэ щыкIо- щтым тибэнакIохэр фэдгъэхъа- зырыштых, пүнгэгъэ Иофу ады- зетхъэрэр лъыдгъэкIотэшт. Лъэ- ужхэр зээзыхырэ Иофхэр дгэ- цэктэштых.

Шъумурадхэр кы- жъудэхъунхэу шууфэтIо.

ЕМТЫЛЬ Нурбий. Сурэтым итыр: Беданыкъо Рэмэзан.

Зэхэзыгъэр ыкIи кыздэзы- гъэкIырэр:

Адыгэ Республикаем лъэпкь ИофхэмкIэ, ИэкIыб къэралхэм ашы псэурэ тильэпкъэгъу- хэм адырIэз зэпхын- гъэхэмкIэ ыкIи къэ- бар жуугъэм иамал- хэмкIэ и Комитет Адресыр: ур. Кре- стяинскэр, 236

Редакциер зыдэшыIэр:

385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр:

52-16-79,

Редакцием авторхэм къаIихырэр А4-кIэ заджхэрэ тхахэу зипчагъэкIэ 5-м эмыхъхэрэр ари. Са- тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлзэу, шрифтыр 12-м нахь цыкунэу щытэп. Мы шапхъэхэм ади- мыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIожых. E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхыт- гъэр:

Урысые Федерацием хэутын ИофхэмкIэ, телерадиокэтын- хэмкIэ ыкIи зэлъы- ИэсикIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Төмөр-Кавказ чыпIэ гъэлоры- шIапI, зэрэушыхы- тыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушыхытэр
ООО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

ЗэкIэмкIи
пчагъэр
3855
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2662

Хэутын эзчи- кэлхэнэу щыт уахтэр Сыхытэр 18.00

Зыщаушыхыт- гъэр уахтэр Сыхытэр 18.00

Редактор шхъаIэр
Дэрбэ Т. И.

Редактор шхъаIэм
игуадзэр
МэшлЭкъо С. А.

ПшIэдэкIыж зыхырэ секретарыр

ЖакIэмыкъо
А. З.